

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: lars.bryntesson@regeringskansliet.se

Remissvar Betänkandet Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18) Dnr KN2023/03016

Norrbottens Kommuner är ett förbund som ägs av de fjorton kommunerna i länet och har fått SOU 2023:18 för att besvara remiss. Frågan är aktuell för länets samtliga kommuner antingen för etablering av vindkraft och/eller behov av fossilfri och förnybar energi.

Samråd har skett med Länsstyrelsen i Norrbotten och kommunerna i Norrbotten.

Sammanfattande synpunkter

Norrbottens Kommuner står helt enig med utredningens slutsats att en ökad kommunal tillstyrkan av vindkraftsetableringar endast kan uppnås genom ekonomisk kompensation till kommuner, förslagsvis i form av skatteintäkter. Ekonomiska incitament behöver gälla både för kommande etableringar och för kommuner som redan har tagit stort ansvar för omställningen till ett fossilfritt samhälle med genomförda etableringar. Norrbottens Kommuner anser att ekonomisk kompensation till kommunerna för både land- och havsbaserad vindkraft behöver skyndsamt utvecklas och kompletteras.

Medan övriga delförslag är viktiga står de effektlösa utan den avgörande förutsättningen med ekonomisk kompensation till kommunerna. Norrbottens Kommuner ser stora bekymmer med delförslaget kring lokalsamhälle när ytterligare ansvar läggs på kommuner att avvara resurser för tillsyn av en struktur vars syfte är att värna flexibilitet och frihet mellan projektör och lokalsamhälle. Delförslaget om rätt för närboende att ta del av intäkt från vindkraftverk bedöms vara snävt avgränsat och bör inkludera redogörelse om fler potentiellt påverkade grupper som jord- och skogsbruk samt besöksnäring. Förbundet efterfrågar därmed en genomgående bearbetning av delförslagen som ter sig ofullständiga.

Övergripande synpunkter

Etablering av vindkraftsanläggningar i Norrbotten påverkas av en rad olika förutsättningar.

Norrbottnens gruv- och stålindustri står inför en stor omställningsprocess för att minska de fossila utsläppen. Processen inom industri så väl som andra verksamheter exempelvis övergång till elektrifiering av fordonsbeståndet innebär ett större behov av fossilfri el än det som finns tillgängligt i dag, där vindkraftens är en del som behöver tillföras. Ekonomisk tillväxt i form av arbetstillfällen och investeringar faller dock inte ut i alla kommuner i länet. Kommunerna har att väga markanvändningen mot annan kommunal utveckling före hänsyn till regionalt och nationellt system, därav anser Norrbottens Kommuner att ekonomisk kompensation till kommunerna som nyckelincitament behöver skyndsamt utvecklas vidare och kompletteras. Ett ekonomiskt incitament ska gälla både för eventuella tillkommande vindkraftsetableringar och till de kommuner där etableringar redan genomförts. Många kommuner i Norrbotten har redan tagit ett mycket stort ansvar för produktion av fossilfri el.

Norbotten med sina fjorton kommuner representerar en fjärdedel av Sveriges landyta och i en norrbottensk kontext utgörs begreppet ”små kommuner” av stora geografier med få invånare. Samtliga har omfattande landområden att hantera för den fysiska planeringen med många konkurrerande mark- och vattenanvändningsintressen från lokalbefolkning, näringsliv och statliga riksintressen.

Norbottens Kommuner vill även tillägga att vindkraftsetableringar kan komma att påverkas i länet som en följd av geopolitiska spänningar och säkerhetspolitiska samarbeten genom riksintresset försvar. Stärkt beredskap blir en nödvändighet som särskilt påverkar Norrbotten med sitt geografiska läge.

Norbottens attraktivitet kommer framöver att avgöras av ett brett livsmiljöperspektiv och goda lösningar för livspusslet som helhet. Våra samhällen i Norrbotten ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Det kräver medvetna och väl avvägda val utifrån hållbarhetens olika delar så att dagens lösningar även gynnar morgondagens invånare.

Norbottens naturvärden stärker livsmiljön och är i sig något som besitter ekonomiskt värde. Samtidigt är ekosystemtjänster som tystnad, naturupplevelser och orörda vildmarker till viss del oersättliga. Dessa kan, genom långsiktig och god förvaltning av natur- och kulturmiljöer, ge återbäring till kommuner på olika sätt. Det kan vara bidrag till lokal attraktivitet, befolkningsutveckling eller besöksnäring. Av den orsaken är det viktigt att ta hänsyn till ekologiska värden i fråga om kompensationsformer ifall ett incitamentssystem ska förmå att skapa lokal förankring och tillgodose fler hållbarhetsdimensioner.

Inget förslag på intäkt för kommunen

Norrbottnens Kommuner skrev redan i yttrandet för *SOU 2021:53 En rättssäker vindkraftsprövning* att förbundet stödde den utredningen i bedömningen att ett system för ekonomisk ersättning till kommuner eller lokalsamhällen behövde utarbetas för att kompensera dem vars omgivning påverkas av vindkraftsutbyggnad.

Genom att tillsätta utredningen *Stärkta incitament för utbyggd vindkraft*, har staten skapat en förväntan på förslag om ekonomisk kompensation till kommunerna särskilt mot bakgrund av synpunkter från den tidigare utredningen.

Norrbottnens Kommuner stödjer utredningens slutsats att kommunernas incitament inte kommer att öka genom de förslag som läggs fram. Utredningen har genom dess omfattande arbete med frågan dragit slutsatserna att tillräckliga incitament för att väsentligt öka kommunernas tillstyrkan bara kan uppnås genom att land- och havsbaserade vindkraftverk ger en intäkt till den kommun där de står och konstaterar vidare att en sådan intäkt bara kan åstadkommas genom statlig finansiering eller beskattning. Hur ett sådant system ska kunna utformas har däremot inte utredningen fått föreslå, på grund av sina direktiv.

Att både det ursprungliga kommittédirektivet och tilläggsdirektivet gjort utredningen förhindrad att lägga fram effektfulla svar på den fråga den är satt att utreda, är olyckligt. Norrbotten Kommuner ställer sig kritiskt till denna begränsning av utredningens räckvidd. Utredningsinstrumentets potential att komma med lösningar på komplexa frågeställningar har genom dessa snäva direktiv inte kunnat utnyttjas. Det gör också att föreliggande remiss inte blir det tillfälle till synpunktsinsamlande på förslag gällande ekonomisk kompensation till kommunerna som hade behövts. Förväntan har skapats, men inga ändamålsenliga förslag finns att diskutera. Resultatet blir fortsatt oklarhet om den ekonomiska framtiden för vindkraftsetableringar, både för kommuner och vindkraftsbolag. Att det i övriga nordiska länder redan finns fungerande system där landbaserad vindkraft ger kommunen skatteintäkter, och dessutom system för skatteintäkter från havsbaserad vindkraft i Finland, bidrar också till en förväntan på att ett liknande system ska kunna sjösättas även i Sverige. Nuvarande förslag innebär att svenska kommuner som släpper fram vindkraft går miste om stora årliga tillskott likt de som utgår från fungerande system i våra grannländer.

Nyttan av storskalig vindkraft som energiproduktion realiserar å sin sida inte till någon stor del lokalt, utan ofta i andra delar av landet och är alltså inte direkt kopplad till anläggningen i sin lokala kontext. Om förekomst av storskalig vindkraft skulle ge kommunen ett ekonomiskt tillskott, sannolikt bäst via skatteintäkter, skulle det kunna bidra till att på ett annat sätt lokalt realisera nytta av energiproduktionen. Norra Sverige har hittills haft ett produktionsöverskott genom stor andel vattenkraftsproduktion och därmed kunnat överföra el till södra Sverige. Utredningen pekar på ett underskott för SE1 (Norrbottnen och delar av Västerbotten) år 2045 med en energibalans på -145 TWh år och med det största underskottet i landet. Inom ett så stort område som Norrbotten kommer lokal tillväxt att fördelas olika där

energiproduktionen sker i en kommun medan den ekonomiska tillväxten faller ut i en annan kommun. Kommunernas beslut om att tillstyrka eller inte tillstyrka gäller både land- och havsbaserad vindkraft inom territorialvatten. Det är av vikt för den gröna omställningen i länet att det skyndsamt utreds ekonomiska incitament för kommuner som får land- och havsbaserade vindkraftsanläggningar etablerade.

Tillfälligt stöd till kommunerna för energiplanering

Norrbottens Kommuner har tidigare påtalat att ett ekonomiskt stöd kan till viss del ge kommuner med begränsade resurser möjlighet att prioritera en uppdatering av underlag gällande vindkraft. Ett ekonomiskt stöd kan bidra till att möjliggöra ett proaktivt arbete i kommuner gällande vindkraft, vilket ökar tydligheten för alla parter. Norrbottens Kommuner ser därför positivt på förslaget om ett statligt stöd för att stärka kommunernas förmåga till energiplanering och fysisk planering gällande vindkraft. Den föreslagna perioden behöver däremot förlängas för att kommuner med intresse av att uppdatera sina energiplaner och synen på vindkraft i översiktsplanen, ska hinna med att utnyttja det. Det behövs långsiktiga förutsättningar för att kommuner ska kunna prioritera frågorna och arbeta fram underlag. Det föreslagna bidraget är också mycket begränsat i storlek vilket inte heller bidrar till långsiktigheten.

Norrbottens Kommuner vill också påpeka att stödet måste vara enkelt och inte omfattas av större administration för kommuner som söker stödet vilket behöver följas med en tydlig vägledning från statens sida.

Lokalsamhälle

En reglering av kommunernas inblandning till att förena sin tillstyrkan av en vindkraftspark med finansieringsvillkor är i sig ett rimligt förslag. Eftersom kommuner därutöver inte får precisera villkor så ställs höga krav på förfarandet mellan tillståndshavare och lokalsamhälle. Detta kräver huvudsakligen att berättigade organisationer och bedömningsgrunder för att utse dessa fastställs. I förslaget samråd mellan parterna verkar reellt inflytande för lokalsamhället saknas då tillståndshavare i slutändan själv beslutar om fullgörande. Detta riskerar att motverka lokal förankring ifall fördelning inte sker enligt lokalsamhällets prioriteringar. En ytterligare aspekt att tas med i beaktning är att föreningsliv förändras över tid när organisationer avvecklas och bildas. Norrbottens Kommuner ser förslaget som ofullständigt och efterfrågar genomgående bearbetning.

Vidare framstår förslaget som svårförståeligt gällande vilken roll som kommuner förväntas att fylla enligt förslaget. Detta i hänvisning till förslag om kommunernas ingripande och säkerställande av utbetalningar vid bristande fullgörande hos tillståndshavare. Det saknas även uppgifter om skyldighet till tillsyn och villkor för agerande i dessa fall. Förbundet hyser stor oro över att omfattande belastning i form av kontrollverksamhet eller fondadministration faller på kommunerna. För att skapa förutsättningar för eventuellt tillkommande uppgifter

bör den kommunala finansieringsprincipen tillämpas i stället för att kommunerna själva ska stå för kostnaderna.

Norrbottens Kommuner vill betona stora bekymmer över att ytterligare ansvar läggs på kommunerna för att avvara resurser till tillsyn av en struktur vars syfte är att värna flexibilitet och frihet mellan projektörer och lokalsamhälle.

Närboende

Norrbottens Kommuner anser att det är viktigt att närboende till vindkraftverk får rätt till intäktsdel från verken. Norrbottens Kommuner instämmer detta oaktat med SKR:s ståndpunkt att nuvarande förslag framstår som restriktivt genom att fastställa ett gränsvärde som riskerar utebliven ersättning till bostadsägare i områden med lägre fastighetsvärden. Det är viktigt att närboende med lägre värderade bostäder inte uteblir ersättning ifall målet är en rättvis och likvärdig lagstiftning för samtliga berörda. Norrbottens gleasa områden berörs särskilt av detta eftersom bostadsvärderingar ligger betydligt lägre än i tätbebyggda områden.

En ytterligare aspekt som Norrbottens Kommuner saknar i förslaget är ett yttrande om andra grupper som kan drabbas i form av minskade fastighetsvärden eller möjliga intäktsbortfall. Innan förslaget ska kunna ses som färdigberett behöver det klarläggas huruvida närliggande fastigheter utan bostadsbyggnader och näringsverksamheter riskerar någon negativ ekonomisk påverkan. Bland tänkbara parter som potentiellt kan påverkas finns jord- och skogsbruk samt besöksnäring. Därav efterlyser förbundet en redogörelse om konsekvenser för fler berörda grupper och bedömning kring eventuell ersättning till dessa.

Norrbottens Kommuner ställer sig positiv till en inlösenrätt för fastighetsägare med bostadsbyggnad nära landbaserad vindkraft som en del i att skapa grundtrygghet. För en tillräcklig grundtrygghet behöver däremot fastighetsägare få tillräckligt med betänketid. Ett år är en relativt kort tidsfrist och därmed bör en förlängning av tidsbegränsningen ses över. En mer inkluderande ansats vore enligt Norrbottens Kommuner att även bedöma rimligheten för inlösenrätt hos närliggande fastigheter utan bostadsbyggnader. Detta skulle vara särskilt viktigt ifall deras fastighetsvärden minskar samtidigt som de exkluderas från intäktsdelning.

Regionala planeringsunderlag via länsstyrelserna

Norrbottens Kommuner stödjer SKR:s ställningstagande i fråga om regionala planeringsunderlag. Regionala planeringsunderlag via länsstyrelserna kan vara till hjälp om de bidrar med fakta till kommunernas arbete med förutsättningarna för vindkraftsetableringar exempelvis i den översiktliga planeringen. Norrbottens Kommuner ser positivt på förslaget om att länsstyrelserna ges i uppdrag att utarbeta regionala planeringsunderlag. Detta under förutsättning att de regionala planeringsunderlagen är faktabaserade och inte utgör markpolitiska ställningstaganden i frågor som ankommer på kommunen att besluta.

Övriga synpunkter

Ett förekommande begrepp i betänkandet är “vindkraftverkets livstid” vars innebörd inte ges någon konkret förklaring. Huruvida detta avser start från vindkraftverkets idrifttagning till dess avveckling och inkluderar diverse avbrott för reparation och underhåll eller inte bör klargöras då det kan medföra implikationer för berörda parter.

För Norrbottens Kommuner

Claes Nordmark
Styrelseordförande